Sirkka Sivula, hallitusneuvos
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, neuvotteleva virkamies

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Lausunto perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vammaispalvelulain 2 §:n muuttamisesta (HE 92/2025 vp)

1 Esityksen keskeiset ehdotukset

Vammaispalvelulain soveltamisalapykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi vammaispalvelulain luonnetta erityislakina korostava soveltamisalaäännös sekä säännös henkilön elämänvaiheiden ottamisesta huomioon lain valinnassa. Elämänvaiheita koskevan säännöksen tarkoituksena on auttaa erottamaan eri elämänvaiheisiin tavanomaisesti kuuluva avun ja tuen tarve sellaisesta vamman tai sairauden aiheuttamasta välttämättömästä avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla.

Näiden säännösten on tarkoitus täydentää eduskunnan joulukuussa 2024 hyväksymää vuoden 2025 alussa voimaan tullutta soveltamisalasäännösten kokonaisuutta, johon liittyy myös asiakkaan edun arviointia koskevaan sosiaalihuoltolain 4 §:ään lisätty uusi 3 momentti.

Muut vammaispalvelulain 2 §:ään esitettävät säännökset vastaisivat sisällöltään vuoden alussa voimaan tulleen vammaispalvelulain säännöksiä. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi niiden osalta vain teknisiä muutoksia. Pykälän kirjoitustapaa ja momenttien järjestystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälä auttaisi aiempaa paremmin arvioimaan, milloin vammaisella henkilöllä on oikeus saada palveluita vammaispalvelulain perusteella.

Esityksen tarkoituksena on varmistaa, että vammaispalveluiden saatavuus ja rahoitus voidaan turvata vammaisten henkilöiden oikeuksia edistävällä tavalla.

2 Perustuslakivaliokunnan arvio

Perustuslakivaliokunnan lausunto on tarpeen sen arvioimiseksi, onko valiokunnan aiempaa esitystä koskevassa lausunnossa PeVL 44/2024 vp - HE 122/2024 vp elämänvaiheita koskevasta säännöksestä tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otettu tässä esityksessä asianmukaisesti huomioon.

Lisäksi olisi hyvä arvioida YK:n vammaisten oikeuksien komitean 3.9.2025 julkistamien erityisesti tätä esitystä koskevien loppupäätelmien ja suositusten (CRPD/C/FIN/CO/1) valtiosääntöoikeudellista merkitystä esityksen kannalta.

Muilta osin 2 §:ään sisältyvien säännösten valtiosääntöoikeudellinen arviointi on tehty perustuslakivaliokunnassa 1.1.2025 voimaan tulleen vammaispalvelulain eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

Sirkka Sivula, hallitusneuvos
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, neuvotteleva virkamies

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

3 Säännöksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys

3.1 Perustuslakivaliokunnan aiempi lausunto

Hallituksen esityksessä HE 122/2024 vp soveltamisalaa koskevaan säännökseen ehdotettiin lisättäväksi elämänvaiheita koskeva säännös (2 §:n 3 momentti).

Perustuslakivaliokunta piti hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan (PeVL 44/2024 vp) elämänvaiheisiin kiinnittyviä arviointiperusteita hyväksyttävinä, mutta katsoi kuitenkin, että elämänvaiheita koskeva säännös oli elämänvaiheista esitetyt perustelut huomioidenkin huomattavan avoin ja tulkinnanvarainen. Perustuslakivaliokunnan mielestä esityksen epätäsmällisyyttä ja tarkkarajaisuuden puutetta ei voitu vammaispalvelulain perusoikeusliitäntäisiä oikeuksia sääntelevässä pitää perustuslain 80 §:n kannalta asianmukaisena. Perustuslakivaliokunta totesi, että sääntelyn arvioinnissa voitiin tältä osin kiinnittää huomiota samoihin seikkoihin kuin vuoden 2025 alussa voimaan tullutta vammaispalvelulakia arvioitaessa (PeVL 79/2022 vp, kappaleet 8—10).

Perustuslakivaliokunta katsoi, että elämänvaiheita koskevaa säännöstä olisi tullut vielä täsmentää. Tämä oli perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan edellytyksenä lain käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Tällainen täsmentäminen oli lausunnon mukaan mahdollista tehdä esimerkiksi säätämällä laissa nyt vain esityksen perusteluissa kuvatuista elämänvaiheessa tavanomaisen tarpeen arvioinnin kannalta merkityksellisistä seikoista ja viittauksin esimerkiksi vammaispalvelulain 1 §:ssä mainittuihin seikkoihin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi hallituksen esitystä HE 122/2024 koskevassa mietinnössään (StVM 28/2024 vp), että vammaispalvelulakiin ehdotettuun 2 §:n 3 momenttiin kytkeytyvät valtiosääntöoikeudelliset ongelmat liittyvät kysymyksiin, jotka tulisi ratkaista eduskuntakäsittelyn sijaan osana ministeriötasolla tapahtuvaa huolellista perusvalmistelua. Tämän vuoksi valiokunta ehdotti 3 momentin poistamista lakiehdotuksesta, minkä eduskunta hyväksyi. Eduskunta edellytti antamissaan lausumissa lain vaikutusten seurantaa ja arviointia sekä toimenpiteisiin ryhtymistä lain tarkentamiseksi, mikäli se on tarpeen lain säilymiseksi vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Eduskunta edellytti myös riittävän rahoituksen varmistamista hyvinvointialueille vammaisten henkilöiden palveluiden turvaamiseksi.

Koska perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan elämänvaiheisiin kiinnittyviä arviointiperusteita hyväksyttävinä ja ehdotuksen käsittelemistä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä mahdollisena, mikäli säännöstä täsmennetään esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunnossaan esittämällä tavalla, hallitus esittää uuden tarkennetun elämänvaiheita koskevan säännöksen lisäämistä lain soveltamisen selkeyttämiseksi vammaispalvelulain soveltamisalapykälään.

3.2 Säännökseen esitettävät tarkennukset

Hallituksen esitykseen HE 122/2024 sisältynyttä elämänvaiheita koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkennettavasi siten, että säännös täyttäisi perustuslain 80 §:n edellytykset, mutta ottaisi edelleen huomioon erilaiset vammaisuuden aiheuttamat toimintarajoitteet ja niistä johtuvat yksilölliset tarpeet. Ehdotuksessa on otettu huomioon myös saatu lausuntopalaute. Säännöksen täsmentämisessä on otettu huomioon myös se, että säännös on osa soveltamisalasäännösten muodostamaa kokonaisuutta.

Sirkka Sivula, hallitusneuvos
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, neuvotteleva virkamies

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Hallituksen esitykseen HE 122/2024 sisältynyt elämänvaiheita koskeva säännös
(1. lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentti)

Sen lisäksi mitä 1 momentissa säädetään, tämän lain mukaisia palveluja järjestetään vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.

Nyt käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen sisältyvä säännös
(2 §:n 4 mom.)

Tämän lain perusteella järjestetään palveluita niille vammaisille henkilöille, joiden toimintarajoitteesta johtuva välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa kyseessä olevaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta. Tässä laissa tarkoitetaan elämänvaiheella ihmisen yleiseen elämänkulkuun kuuluvaa ajanjaksoa, johon liittyy sille tyypillisiä kehitysvaiheita ja tehtäviä. Elämänvaiheita ovat lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Arvioitaessa oikeutta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee ottaa huomioon, mitä 1 §:ssä säädetään lain tarkoituksesta. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon palveluiden jatkuvuus siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen. Arviointi tulee tehdä osana yksilöllistä palvelutarpeen arviointiprosessia.

Säännöstä esitetään tarkennettavaksi suhteessa aiempaan esitykseen lisäämällä siihen elämänvaiheen määritelmä ja luettelo aiemmin vain perusteluissa mainituista elämänvaiheista. Elämänvaiheen käsitteen tarkoituksena on kuvata sitä, että kaikkiin elämänvaiheisiin liittyy tiettyjä tyypillisiä piirteitä, jotka auttavat arvioimaan avun ja tuen tarpeiden tavanomaisuutta kyseessä olevassa elämänvaiheessa.

Koska lain tarkoitus määrittää, mihin asioihin on kiinnitettävä erityistä huomiota arvioitaessa oikeutta saada palveluita tämän lain perusteella, elämänvaiheita koskevaan säännökseen esitetään lisättäväksi perustuslakivaliokunnan ehdottama viittaus lain tarkoituspykälään.

Lisäksi säännökseen ehdotetaan lisättäväksi velvoite huolehtia palveluiden jatkuvuudesta ja velvoite tehdä elämänvaiheisiin liittyvä tarpeiden arviointi osana yksilöllistä palvelutarpeen arviointia. Palveluiden jatkuvuutta koskeva säännös koskisi kaikkia elämänvaiheita ja edistäisi näin yhdenvertaisuutta eri elämänvaiheissa olevien vammaisten henkilöiden kesken. Palveluiden jatkuvuus varmistaisi vammaispalveluiden tarkoituksen toteutumisen eri elämänvaiheissa ja siirryttäessä elämänvaiheista toiseen.

Vaikka eri elämänvaiheisiin sisältyy niille tyypillisiä piirteitä, elämänvaiheet eivät kuitenkaan toteudu kaikilla ihmisillä samanlaisina. Säännöksen velvoite arvioida avun ja tuen tarpeen tavanomaisuutta osana yksilöllistä palvelutarpeen arviointiprosessia edistäisi vammaisten henkilöiden oikeusturvan toteutumista ja korostaisi sitä, että päätös ei voi perustua kategorisesti vain henkilön elämänvaiheeseen.

Hallitus katsoo, että ehdotettu säännös täyttää perustuslain 80 §:n edellytykset säännöksen täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä selkeydestä.

Sirkka Sivula, hallitusneuvos
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, neuvotteleva virkamies

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

4 Esityksen suhde perustuslakiin

4.1 Merkittävimmät perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Tämän esityksen kannalta merkittävimmät perus- ja ihmisoikeuksia koskevat säännökset ovat perustuslain yhdenvertaisuutta koskeva 6 §, oikeutta sosiaaliturvaan koskeva 19 §:n 1 ja 3 momentti, oikeusturvaa koskeva 21 § sekä palveluiden turvaamista koskeva 22 §. Ihmisoikeussopimuksista merkittävin on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (YK:n vammaissopimus).

Vammaispalvelulain soveltamisalapykälään lisättäväksi ehdotettava elämänvaiheita koskeva säännös olisi osa soveltamisalapykälään sisältyvää säännösten kokonaisuutta, jonka perusteella arvioidaan, miltä osin henkilön palvelut tulee järjestää yleislakien perusteella ja miltä osin vammaispalvelulain perusteella. Koska eduskunnan aiemmin hyväksymät palveluiden riittävyyttä ja sopivuutta sekä asiakkaan edun arviointia koskevat säännökset pääosin ohjaavat jo lainvalintaa, elämänvaiheita koskevan säännöksen lisäyksellä lakiin on vain vähäisiä itsenäisiä vaikutuksia palveluiden käyttäjien yhdenvertaisuuteen.

Vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää, että apua ja tukea on mahdollista saada yksilöllisen tarpeen mukaan eri elämänvaiheissa ja niihin liittyvissä kehitysvaiheissa sekä erilaisissa elämäntilanteissa. Vammaispalveluilla on erityisen suuri merkitys henkilöille, joiden avun ja tuen tarve on elämänmittainen tai joka tapauksessa pitkäkestoinen. Elämänvaiheita koskeva säännös auttaisi osaltaan turvaamaan heidän palveluidensa saatavuutta ja rahoitusta erityisesti jatkossa väestörakenteen muuttuessa ja palvelutarpeiden kasvaessa yhteiskunnassa.

Vammaiset henkilöt, joiden avun ja tuen tarve johtuu muusta kuin vamman aiheuttamasta toimintakyvyn rajoitteesta, saisivat palvelut yleislainsäädännön perusteella. Elämänvaiheita koskeva säännös ei muuttaisi nykytilaa tältä osin, mutta auttaisi arvioimaan, milloin eri elämänvaiheissa olisi kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalveluilla. Tarkennetun säännöksen lisääminen lakiin edistäisi palvelunkäyttäjien yhdenvertaisuutta ja parantaisi ennakollista ja jälkikäteistä oikeusturvaa, koska lainvalinta yleis- ja erityislain välillä eri elämänvaiheissa olisi mahdollista tehdä lakiin perustuen. Professori Janne Salminen on todennut aiempaa säännösehdotusta koskevassa asiantuntijalausunnossaan elämänvaiheita koskevan säännöksen merkityksestä muun muassa näin: ”Sinänsä hallituksen esityksenkin mukaan elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeava palvelutarve on jo osa voimassa olevaa oikeutta siten, että se olisi vaikuttanut myös soveltamiskäytäntöön. Tämä havainto on käsitykseni mukaan oikea. Onkin perusteltua esimerkiksi yhdenvertaisuussyistä ja oikeusturvan kannalta, että siitä säädetään laissa.”

Professori Eeva Nykänen ja professori Laura Kalliomaa-Puha ovat tehneet STM:n tilauksesta oikeudellisen arvion subjektiivisista oikeuksista ja määrärahasidonnaisista oikeuksista sekä ennaltaehkäisevistä palveluista sosiaalihuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24.) Raportin sisältöä ja erityisesti johtopäätöksiä on kuvattu tarkemmin hallituksen esityksen sivuilla 32–33.

Nykänen ja Kalliomaa-Puha selvittivät raportissa jaottelun merkitystä hyvinvointialueiden päätösvallan, talousarvion ja ohjeiden kirjoittamisen sekä yksilöiden sosiaalisten oikeuksien kannalta. He tarkastelevat oikeuksia tarveperiaatteen kautta. Periaate kiinnittyy perustuslain 19 §:n 3 momentin säännökseen riittävistä sosiaalipalveluista. Hyvinvointialuelain 7 §:n ja järjestämislain 4 §:n mukaan näihin tarpeisiin vastaa hyvinvointialue.

Nykänen ja Kalliomaa-Puha muistuttavat myös, että vaikka subjektiivisesta oikeudesta tiettyyn palveluun ei säädettäisi tavallisessa laissa nimenomaisesti, voi sellainen syntyä suoraan perustuslain 19 §:n 1

Sirkka Sivula, hallitusneuvos
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, neuvotteleva virkamies

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

momentin perusteella perustuslain säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa, eli kun henkilö ei itse kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa ja on siten välttämättömän huolenpidon tarpeessa. (s. 16)

Käytännössä raja subjektiivisten ja määrärahasidonnaisten oikeuksien välillä ei ole niin tiukka, ei asiakkaan eikä hyvinvointialueen järjestämisvastuun näkökulmasta. Tämä johtuu ainakin neljästä syystä: sosiaalipalvelujen lainsäädännön kirjoittamistavasta, määrärahojen varaamisen periaatteista, tarveperiaatteesta ja siitä, että käytännössä mihin tahansa määrärahasidonnaiseen palveluun voi muodostua subjektiivinen oikeus. (s. 45)

Tarveperiaate ohjaa päätöksentekoa myös silloin, kun pohditaan minkä lain perusteella asiakkaalle tarjotaan palvelua: yleislain (sosiaalihuoltolaki) vai erityislain, kuten esimerkiksi vammaispalvelulain, lastensuojelulain tai omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) perusteella. (s. 19)

Nykänen ja Kalliomaa-Puha toteavat keskeisenä johtopäätöksenään, että jaottelu subjektiivisiin ja määrärahasidonnaisiin oikeuksiin ei ole selvä eikä se voikaan sitä olla, sillä kokonaisuuteen vaikuttaa perustuslain 19 §:n 1 momentissa subjektiivisena oikeutena turvattu oikeus välttämättömään huolenpitoon ja pykälän 3 momentissa säädettyyn oikeuteen riittäviin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin kiinnittyvä tarveperiaate. (s. 70)

Myös Olli Mäenpää (Hallinto-oikeus 2023, s. 522–523) tiivistää, että oikeuksia ja etuja perustavien säännösten sanamuodon lisäksi on aina kiinnitettävä huomiota myös esimerkiksi oikeutta koskevaan lainsäädäntöön kokonaisuutena, sääntelyn tarkoitukseen ja asiaa koskevaan oikeuskäytäntöön. Sosiaalihuoltolain kokonaisuus ja tarkoitus voivat vaikuttaa tulkintaan silloinkin, kun palvelu on sanamuodon perusteella määrärahasidonnainen.

Hallitus katsoo, että vammaispalvelulain soveltamisalapykälä ja siihen sisältyvä elämänvaiheita koskeva säännös ei ole syrjivä, koska perustuslain edellyttämät sopivat ja riittävät palvelut sekä välttämätön huolenpito tulee turvata myös yleislain mukaisilla palveluilla. Vaikka vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin on joiltain osin vahvempi oikeus kuin yleislainsäädännön mukaisiin palveluihin, siihen on hyväksyttävä syy, koska vammaiset henkilöt tarvitsevat apua, tukea, hoitoa ja huolenpitoa usein kaikissa elämänvaiheissa ja moniin eri tarpeisiin. Heidän oikeuksiensa tosiasiallinen toteutuminen edellyttää positiivista erityiskohtelua.

Esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia eri elämänvaiheissa on kuvattu tarkemmin hallituksen esityksen sivuilla 10–13.

4.2 Lainsäädännön yhteisvaikutukset

STM on arvioinut vuosien 2024–2026 aikana mahdollisesti voimaantulevan toimeentuloturvaa sekä sosiaali- ja terveyspalveluita koskevan lainsäädännön muutosten yhteisvaikutuksia eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Arviointimuistiot on julkaistu Hankeikkunassa: STM062:00/2025.
https://stm.fi/hanke?tunnus=STM062:00/2025.

Sirkka Sivula, hallitusneuvos
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, neuvotteleva virkamies

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

5 Esityksen suhde YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimukseen

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista on tullut valtionsisäisesti voimaan Suomessa kesäkuussa 2016 (SopS 27/2016). Sopimuksen sisältöä on kuvattu laajemmin hallituksen esityksessä 191/2022 vp.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea on tutkinut Suomen ensimmäisen raportin vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Komitea julkisti 3.9.2025 loppupäätelmänsä ja suosituksensa (CRPD/C/FIN/CO/1).

Komitea esitti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevan 5 artiklan osalta huolensa siitä, että vammaispalvelulain 2 §:ään ehdotetut muutokset saattaisivat sulkea monia vammaisia henkilöitä pois yleissopimuksen edellyttämistä palveluista. Komitean mukaan tavanomaisesti kyseiseen elämänvaiheeseen liittyvien avun ja tuen tarpeiden erottelu vammaispalvelulain mukaisista palveluista olisi ehdotetussa muodossaan syrjivä iän perusteella ja olisi ristiriidassa yleissopimuksen 1 artiklan kanssa (suositusten kohdat 8 c ja d).

Komitea suosittelee varmistamaan, että vammaispalvelulain 2 § takaa kaikkien yleissopimuksen mukaisten vammaisoikeuksien saatavuuden. Komitea suosittelee myös pidättäytymään ottamasta käyttöön "elämänvaihe" -kriteerejä vammaispalvelulaissa (suositusten kohdat 9 c ja d).

Vammaisten oikeuksien sopimus on lakina voimassa Suomessa ja suoraan sovellettavaa oikeutta. Sopimuksen 1 artiklan mukaan yleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Artikla sisältää myös vammaisen henkilön määritelmän, jonka mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Sopimuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevan 5 artiklan 1 kohdassa määrätään, että kaikki henkilöt ovat yhdenvertaisia lain edessä ja lain mukaan ja ovat oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhdenvertaiseen lakiin perustuvaan suojaan ja yhdenvertaisiin lakiin perustuviin etuihin. Saman artiklan 4 kohdassa määrätään, että erityistoimia, jotka ovat tarpeen vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden jouduttamiseksi tai saavuttamiseksi, ei katsota tämän yleissopimuksen tarkoittamaksi syrjinnäksi.

Komitean suositukset eivät ole oikeudellisesti velvoittavia, mutta ne ovat merkittäviä sopimusvelvoitteiden tulkinnan kannalta. Arvioitaessa elämänvaiheita koskevan säännöksen suhdetta YK:n vammaissopimukseen, tulee ottaa huomioon, että säännös on osa vammaispalvelulain sekä muun yleis- ja erityislainsäädännön muodostamaa kokonaisuutta, joka yhdessä turvaa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. YK:n vammaissopimuksessa ei määrätä, millä lailla ja miten vammaisten henkilöiden sopimuksen mukaiset oikeudet tulee kansallisesti turvata.

Eri ikäkausina tarvittavista palveluista säädetään useissa eri yleislaeissa, kuten varhaiskasvatuslaissa ja perusopetuslaissa sekä sosiaalihuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa. Siten myös yleislainsäädäntö turvaa niiden oikeuksien toteutumista, joista määrätään YK:n vammaissopimuksessa. Esimerkiksi

Sirkka Sivula, hallitusneuvos
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, neuvotteleva virkamies

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

varhaiskasvatuksen järjestäjällä ja palveluntuottajalla sekä koulutuksen järjestäjällä ja tämän ylläpitämällä oppilaitoksella on yhdenvertaisuuslain perusteella erityinen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa. Niiden on myös tehtävä yhdenvertaisuuslain ja YK:n vammaissopimuksen mukaisia kohtuullisia mukautuksia, jotta vammainen lapsi voi saada yhdenvertaisesti varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta. Myös asiakkaan asemaa ja asiakasprosessia koskevat säännökset tulee ottaa huomioon arvioitaessa esitettävän elämänvaiheita koskevan säännöksen suhdetta YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen ja vammaisten oikeuksien komitean antamiin suosituksiin. Sosiaalihuoltolain 12 § korostaa asiakaan oikeutta saada riittävät palvelut.

Vammaispalvelulain 2 §:ään sisältyvä vammaisen henkilön määritelmä on sopusoinnussa vammaissopimuksen määritelmän kanssa. Eri tavoin vammaisilla henkilöillä on yhdenvertainen oikeus saada vammaispalveluita. Elämänvaiheita koskeva säännös ei rajaisi iän perusteella oikeutta saada vammaispalveluita, vaan niitä olisi mahdollista saada eri ikäisenä ja eri elämänvaiheissa.

Arvioitaessa lain soveltamisalasäännöksen suhdetta YK:n vammaissopimukseen tulee ottaa huomioon niiden vammaisten henkilöiden erityisen haavoittuva asema yhteiskunnassa, jotka ovat pitkäaikaisesti tai pysyvästi ja usein kaikissa elämänvaiheissa riippuvaisia vammaispalveluista. YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen 5 artiklan mukaan erityistoimia, jotka ovat tarpeen vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden jouduttamiseksi tai saavuttamiseksi, ei katsota yleissopimuksen tarkoittamaksi syrjinnäksi. Myös perustuslaki sallii positiivisen erityiskohtelun silloin, kun sille on hyväksyttävä syy. Sellaisen vammaisen henkilön, joka tarvitsee vammaispalveluita lapsuudesta asti tai useita vuosia elämänsä aikana, riski joutua eriarvoiseen asemaan ja syrjäytyä yhteiskunnassa on poikkeuksellisen suuri ja siksi positiivinen erityiskohtelu on perusteltua.

Vammaispalvelulaki on alun perin säädetty turvaamaan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien vammaisten henkilöiden oikeuksia. Mikäli vammaispalvelulain perusteella järjestettäisiin palveluita myös sellaisiin elämänvaiheisiin tavanomaisesti liittyviin tarpeisiin, jotka eivät johdu vamman aiheuttamasta toimintarajoitteesta, hyvinvointialueiden mahdollisuudet kantaa järjestämislain mukainen palveluiden järjestämisvastuu vaarantuisi ja vammaisten henkilöiden YK:n vammaissopimuksen mukaiset oikeudet jäisivät ainakin osin toteutumatta.

Esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia tulee arvioida myös pidemmällä aikavälillä. Esityksen tarkoituksena on turvata vammaisten ihmisten palveluiden saatavuus ja rahoitus kestävällä tavalla myös väestörakenteen muuttuessa ja väestön palvelutarpeiden kasvaessa. Siksi on perusteltua rajata lain soveltamisalaa siten, että palveluita myönnetään vain vammaisuudesta johtuviin avun ja tuen sekä hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, ei muihin tavanomaiseen elämään liittyviin tarpeisiin.

YK:n vammaisten oikeuksien komitea on arvioinut lausuntokierroksella ollutta hallituksen esitysluonnosta. Komitealla ei ole ollut käytettävissä lopullista hallituksen esitystä. Esitystä on muokattu ja täydennetty vielä komitean antamien loppupäätelmien jälkeen ottaen huomioon komitean esiin nostamat huolet.

Edellä mainituilla perusteilla hallitus katsoo, että esitys ei ole YK:n vammaissopimuksen vastainen. Esitykselle on ihmisoikeussäännösten ja perustuslain 19 §:n kannalta hyväksyttävät perusteet.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sirkka Sivula, hallitusneuvos
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, neuvotteleva virkamies

Eduskunnan perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Tiedoksi Sosiaali- ja terveysministerin sihteeri Tiina Hartikainen
Erityisavustaja Hannu Peurasaari
Erityisavustaja Nuutti Hyttinen
Kansliapäällikkö Veli-Mikko Niemi
Osastopäällikkö Annakaisa Iivari
Johtaja Taru Koivisto